

Verbetering fysieke geletterdheid

Circuslessen op de basisschool

Bij het zoeken naar het verbeteren van het onderwijs wordt de meeste aandacht gegeven aan het verhogen van de leeropbrengsten van de kernvakken taal, rekenen en Engels. Het is de vraag of dit een terechte keuze is. In de praktijk lijken de gerealiseerde inspanningen geen blijvend effect te hebben (PISA, 2015; OECD, 2016). Het inzetten op circusactiviteiten kan meer effect hebben op leeropbrengsten dan alleen focussen op de kernvakken.

Lotte Rosier (info@lotterosier.nl) is erkend specialist in Nederland en Vlaanderen op het gebied van circusopleidingen en uitvoeringen door jongeren en voert een combinatie van circus en theater in al haar activiteiten door

Niet alleen je hersenen hebben invloed op de ontwikkeling van je lichaam, je lichaam heeft ook invloed op de ontwikkeling van je hersenen.' Deze uitspraak van Sitskoorn (2006) klopt. Het onderzoek *The Impact of Circus Arts Instruction on the Physical Literacy of Children in Grades 4 and 5* van Kiez en Kriellaars (2015) toont de waarde aan die de inzet van circuslessen kan hebben in het basisonderwijs. Circus is een manier om fysieke geletterdheid te ontwikkelen bij kinderen.

Fysieke geletterdheid

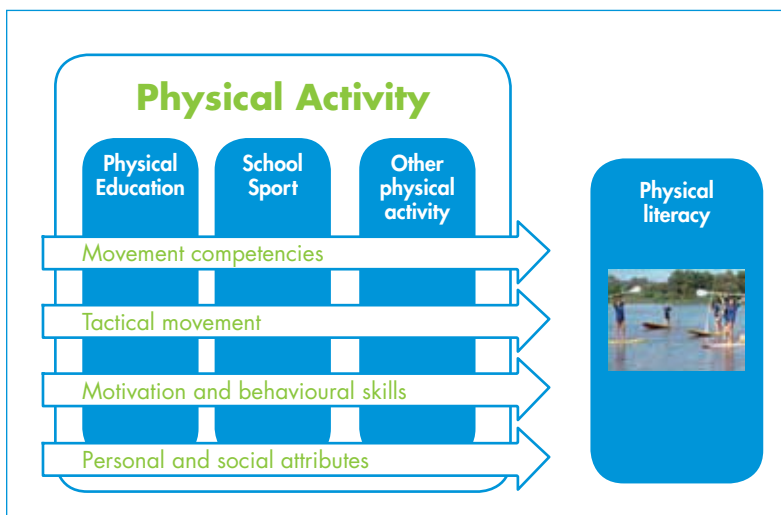
Er is veel overgewicht onder jongeren, kinderen spelen weinig buiten. Fysieke competenties zijn significant minder geworden en dat levert problemen op in het verdere leven. De laatste jaren is veel onderzoek gedaan naar hoe de fysieke ontwikkeling van kinderen kan worden verbeterd. Het model 'Fysieke geletterdheid' (zie figuur 1 hieronder) brengt in beeld wat een kind

nodig heeft om met zelfvertrouwen en de juiste fysieke competentie in het leven te staan. Withehead (2014) zegt: 'Door ons te bewegen verhouden we ons tot onze omgeving; oftewel om ons heen is een wereld van (bewegings) mogelijkheden.'

Fysieke geletterdheid is niet nieuw binnen de aanpak van het bewegingsonderwijs in Nederland. Fysieke, sociale en cognitieve competenties hebben volgens dit model alles met elkaar te maken (Pot & Van Hilvoorde, 2013). Mooi om zo'n schema als grondlegger te hebben, maar wat kun je ermee? Binnen het bewegingsonderwijs is terug te zien dat er een groot gat ontstaat tussen de motorische competenties van meisjes en jongens. Terwijl daarentegen de fysieke mogelijkheden van jongens en meisjes nog gelijk zijn gedurende deze leeftijd. Een gat dat groter wordt tijdens de middenbouw van het basisonderwijs. Het zelfvertrouwen bij meisjes neemt af en hierdoor ook de motivatie om deel te nemen aan fysieke activiteiten. Hierdoor is er een grote kans dat meisjes niet meer deel willen nemen aan sportactiviteiten (Van Mossel, 2014).

Ontwikkeling op cognitief en sociaal gebied

Circus heeft grote invloed op de fysieke geletterdheid doordat het op veel manieren de ontwikkeling van de deelnemers tot bloei brengt. Naast het fysieke vlak, zorgen circuslessen voor ontwikkeling op cognitief en sociaal gebied. Ook zorgt het voor een inclusieve en veilige omgeving, waar 'iedereen goed in iets is' (Kinnunen et al., 2013). Circus kan worden ingedeeld in vijf bewegingsgroepen (Rosier, 2016): 'vloeracrobatiek/partneracrobatiek', 'luchtacrobatiek', 'evenwicht/balans', 'object-manipulatie/jongleren' en 'artistiek/clownerie'.

Figuur 1 – Het model 'Fysieke geletterdheid' (Kiez & Kriellaars, 2015)

Gerrit Bakker

Circus is een manier om fysieke geletterdheid te ontwikkelen bij kinderen in het basisonderwijs

Circus ontwikkelt een aantal elementen dat essentieel is bij het opgroeien: 'hard werken en doorzettingsvermogen', 'begeleide risico en durf', 'vertrouwen, samenwerking en delen', 'plezier en geluk', 'aspiraties en dromen' en 'identiteit, zelfontwikkeling en zelfbeeld' (Bolton, 2004).

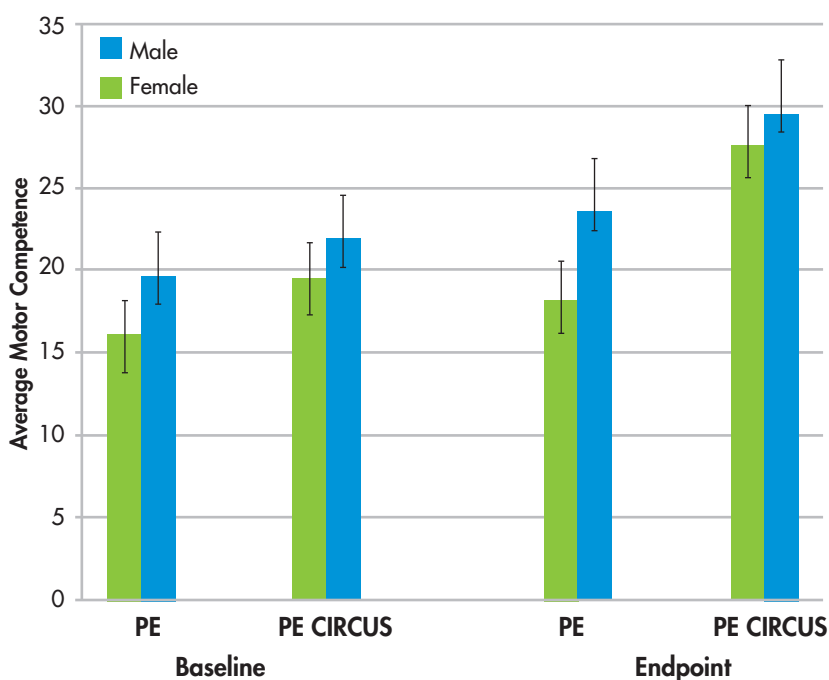
In sport en onderwijs zijn met name de laatste twee elementen minder sterk aanwezig, terwijl deze bij circus tot de basisaanpak behoren. Bij elk traject/project maken jonge leerlingen in korte tijd enorme sprongen in hun ontwikkeling. In circuslessen zijn er leerlingen die zichzelf te zwak vinden om te tillen of te zwaar vinden om getild te worden. Op het moment dat ze samenwerken aan een piramide en weten dat die piramide in zal storten zonder hen, groeit hun zelfvertrouwen. Als ze dit (zelfbedachte) bouwwerk daarna presenteren aan de rest van de klas, staan deze kinderen het meest te pronken.

Wat is het effect?

Belangrijk is om vast te stellen of het zichtbare aspect ook meetbaar is. Ook in Nederland is er inmiddels een aanvraag ingediend om de effecten van circus binnen het onderwijs in kaart te brengen. In het onderzoek van Kiez en Kriellaars (2015) heeft een nulmeting plaatsgevonden bij alle groepen om later vast te kunnen stellen of circusinstructie op de ontwikkeling van kinderen effect heeft.

Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken of de instructie van circus op school invloed heeft op de fysieke geletterdheid van kinderen in vergelijking met andere vormen van bewegingslessen. De dataverzameling is gebaseerd op de volgende aspecten (Kiez & Kriellaars, 2015):

- Bewegingsagogen scoren: motorische competenties, zelfvertrouwen en begrip van bewegingsstructuren;
- Zelfrapportage door leerlingen over participatie in fysieke activiteiten;
- Zelfbeoordeling door leerlingen over aspecten van fysieke geletterdheid;
- Ouderbeoordeling fysieke geletterdheid van de zoon/dochter;
- Docentbeoordeling fysieke geletterdheid van zijn leerlingen.

Figuur 2 – Motorische ontwikkeling bij (PE)circusgroep wordt niet groter tussen de nul- en eindmeting (Kiez & Kriellaars, 2015)

De school kan eigen leerkrachten scholen op het gebied van circuslessen, waardoor circus op de lange termijn wordt ingebed in het bewegingsonderwijs

Deelnemende scholen hebben de beschikking gekregen over een toegewezen docent 'social' circus of een docent lichamelijke opvoeding. Alle scholen voeren ieder drie lessen van een uur per week uit op het gekozen leergebied gedurende een schooljaar. Bij de start heeft een nulmeting plaatsgevonden om de fysieke

kwaliteiten van de leerlingen in kaart te brengen. Aan het eind van het onderzoek heeft een eindmeting plaatsgevonden om de groei van fysieke geletterdheid te constateren (zie ook figuur 2 op pagina 19). De belangrijkste onderzoeksresultaten zijn (Kiez & Kriellaars, 2015):

- De circusgroep ontwikkelt zich het best op de vier belangrijke domeinen van fysieke geletterdheid;
- De circusgroep zorgt voor meer activiteit gedurende de lessen en het zelfvertrouwen onder de leerlingen stijgt;
- Het verschil tussen meisjes en jongens is bij de circusgroep veel minder groot (zie figuur 2 op pagina 19);
- De fysieke ontwikkeling van meisjes wordt gedurende het schooljaar significant beter;
- Kinderen uit de circusgroep begrijpen de omschrijving van de fysieke taken beter dan die bij de controlegroep. De betrokkenheid van de leerlingen in de circusgroep is hoger dan bij de controlegroep.

De oorzaak van de grote verschillen tussen de circusgroep en de controlegroep wordt gezocht

Kerdoelen

Circuslessen sluiten aan bij de kerndoelen primair onderwijs (SLO, 2009):

- **Kerdoel 54 (kunstzinnige oriëntatie):** De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren.
- **Kerdoel 55 (kunstzinnige oriëntatie):** De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- **Kerdoel 57 (bewegingsonderwijs):** De leerlingen leren op een verantwoorde manier deelnemen aan de omringende beweegcultuur en leren de hoofdbeginselen van de belangrijkste bewegings- en spelvormen ervaren en uitvoeren.
- **Kerdoel 58 (bewegingsonderwijs):** De leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee bij de activiteiten rekening houden.

Wilbert van Woensel

in het effect dat circus betekenisvol is voor kinderen, waardoor het een blijvend effect heeft op de fysieke ontwikkeling. Verder is circus niet-competitief en zijn meisjes juist hier gevoelig voor.

Toepasbaarheid in Nederland

Het onderzoek van Kiez en Kriellaars (2015) is toepasbaar in Nederland. Als bijvangst werk je als school direct aan het aspect 'gezonde leefstijl op school'. De kwaliteit van de vaardigheden van de circusdocent is net als die van de andere leerkrachten de basis voor goed onderwijs. Dat de kanselijkheid op het gebied van het bewegen van meisjes vergroot wordt, is mooi meegenomen. Maar dat naast het verbeteren van het bewegen ook de persoonlijkheidsfactoren stijgen, is een enorme winst.

Een groot verschil wordt gemaakt doordat circus (anders dan sport) een podiumkunst is. Het is belangrijk dat er een element van presentatie in de lessen is verwerkt. Zorg dat je altijd naar een presentatiemoment toewerkt en zorg voor de juiste benodigdheden voor een goede en veilige podiumervaring van de leerlingen. Kinderen leren het meest door de vakinhoudelijke

Handreikingen voor implementatie

- Als circus aansluit bij de visie van de school over bewegen binnen het onderwijs, is het goed om eerst de **fase van oriëntatie** aan te gaan. Het doel van deze fase is om te ervaren wat de mogelijkheden van circus binnen het onderwijs zijn. Daarbij is de eerste stap het kijken bij circusprojecten of circuslessen op andere scholen. Het herkennen van de ontwikkelingen van leerlingen op het model 'Fysieke geletterdheid' hoort daarbij. De aansluiting op de kerndoelen primair onderwijs (SLO, 2009) is de graadmeter. Diverse kerndoelen binnen het bewegingsonderwijs en kunstzinnige oriëntatie komen aan bod in de circuslessen.
- Daarna kun je op je school **starten met een projectweek**. Als je toewerkt naar een eindpresentatie is het resultaat van het werk altijd goed. Het is aan te bevelen om de deskundigheid in huis te halen van buiten. Dan zie je de opbouw van de lessen, de ontwikkeling van de leerlingen gedurende de week en peil je het enthousiasme binnen het schoolteam. Vele aanbieders bieden een projectweek aan.
- Bevalt de projectweek, dan kun je zo'n circusprojectweek vast in het jaarplan opnemen. Wil je dat circus een grotere plaats inneemt op school, dan is het nadenken over een **structurele inbedding van circus binnen de lessen** op school aan te raden. De school kan ervoor kiezen om de eigen leerkrachten te scholen op het gebied van circuslessen, waardoor circus op de lange termijn wordt ingebed in het bewegingsonderwijs. Een andere optie is om een vakleerkracht circus op school aan te stellen. Je kunt dit naar buiten brengen door als school zelf een nulmeting en tussenmetingen te verrichten, om te laten zien dat circus op jouw school effect heeft op een verbetering van de vaardigheden van de leerlingen.

lessen (in dit geval circus) een goede plek te geven binnen het onderwijs. De aanpak moet aansluiten op de visie van de school, waarin staat dat het circus binnen de (bewegings)lessen waarborgt, zodat er een brede ontwikkeling van kinderen kan plaatsvinden. ●

LITERA TUUR!

- Bolton, R. (2004). *Why Circus Works: How the values and structures of circus make it a significant developmental experience for young people*. Perth, AUS: Murdoch University.
- Kiez, T. & Kriellaars, D. (2015). *The Impact of Circus Arts Instruction on the Physical Literacy of Children in Grades 4 and 5*. Winnipeg, MB: University of Manitoba.
- Kinnunen, R., Lidman, J., Kakko, S., & Kekalainen, K. (2013). *Effective Circus project "They're smiling from ear to ear": Wellbeing Effects from Social Circus*. Tampere, FIN: University of Tampere.
- Mossel, G. van (2014). *Deelnameniveaus bewegingsonderwijs onderbouw voortgezet onderwijs*. Enschede: SLO.
- Pot, N. & Hilvoorde, I. van (2013). A critical consideration of the use of physical literacy in the Netherlands. *ICSSPE Bulletin - Journal of Sport Science and Physical Education*, 29 (65), 39-47.
- Rosier, L. (2016). *Curriculum Cirque Cios*. Heerenveen: Friesland College.
- Sitskoorn, M. (2006). *Het maakbare brein: Gebruik je hersens en word wie je wilt zijn*. Amsterdam: Bert Bakker.
- SLO (2009). *TULE: kerndoelen primair onderwijs*. Enschede: SLO.
- Whitehead, M. (2010). *Physical Literacy throughout the life course*. New York, UK: Routledge.

Wil jij op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem nu een abonnement op JSW

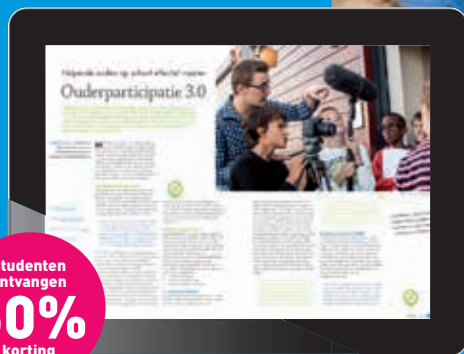

Wil je niets missen, neem dan een abonnement op HJK én JSW en betaal slechts €119,50 per jaar

JSW lezen op tablet en pc via Schooltas

Krijg toegang tot het digitaal archief

Studenten ontvangen 50% korting

Samen voor €79,95 per jaar

Meer weten? Ga naar www.jsw-online.nl of bel 088-2266692